

# TYSK MISJONSLITTERATUR I ETTERKRIGSTIDEN

AV H. CHR. MAMEN

*Begegnungen in Indien.* Av Theodor Lorch. Kreuz-Verlag. Stuttgart 1948. 136 s.

*Theologische Begegnung mit Indien.* Av Friso Melzer. C. Bertelsmann Verlag. Gütersloh 1949. 52 s.

*Indische Weisheit und Christliche Erkenntnis.* Av Friso Melzer. Der Leuchter Otto Reichl Verlag. Tübingen 1948. 266 s.

*Die Christusbotschaft in Indien.* Av Friso Melzer. Kreuz-Verlag. Stuttgart 1948. 83 s.

*Johannes Evangelista Gossner. Glaube und Gemeinde.* Av Walter Holsten. Vandenhoeck & Ruprecht. Göttingen 1949. 432 s.

*Und die Vögel des Himmels Wohnen unter seinen Zweigen. Hundert Jahre Bauernmission in Südafrika.* Redigert av Winfried Wickert. Missionshandlung Hermannsburg. Hamburg 1949. 396 s.

*Die Welt des Islam.* Av Gottfried Simon. C. Bertelsmanns Verlag. Gütersloh 1948. 693 s.

*Religion, Rasse und Christentum.* Av Gustav Mensching. C. Bertelsmann Verlag. Gütersloh 1948. 43 s.

*Die Religionen und die Welt.* Av Gustav Mensching. 2. oppl. Ludwig Röhrscheid Verlag. Bonn 1949. 51 s.

*Deutsche evangelische Weltmission. Jahrbuch 1951.* Redigert av Walter Freytag. Hamburg 1951. 78 s.

Kirken i Tyskland har vært en kirke «under korset». I de tolv år «det nasjonalsosialistiske tusenårsrike» varte, kostet det å være en Jesu Kristi disippel. Politistaten med dens ensretting stillet den enkelte på prøve. Kirkens institusjonelle arbeid ble også hindret på utallige måter. Særlig gikk det utover det kristelige *litteraturarbeid* og arbeidet for *ungdommen*.

Det var imidlertid kirkens *misjonsarbeid* som fikk de tyngste slag. Misjonsvirksomhet krever fremmed valuta. Den var naziststyret sparsomlig med hvis det gjaldt et formål som ikke sto i forbindelse med «Det tredje rike». Men først og fremst var misjonsarbeidet uglesett fordi det var en direkte utfordring til den nazistiske *raselære*.

Likevel maktet de tyske misjonsselskaper å holde sitt verdensvide arbeid gående så noenlunde inntil Verdenskrig II satte inn. Da møtte tysk misjon en ny og uoverstigelig vanskelighet: I de områder som de allierte hadde kontrollen over, ble de tyske misjonærer internert som tilhørende en fiendtlig nasjon. Forskjellige misjonsselskaper (bl. a. Svenska Kyrkans Mission), Det lutherske verdensforbund, Det internasjonale misjonsråd og den store amerikanske hjelpeorganisasjon for «foreldreløse» misjonsmarker trådte støttende til. Bare i China kunne de tyske misjonærer arbeide nesten uforstyrret under hele krigen.

Nazi-styret fikk en ende. Men de politiske og økonomiske forhold i Tyskland gjorde at misjonsarbeidet ikke kunne komme i gang igjen på lange tider ennå. De enorme vanskeligheter har imidlertid ikke kuet misjonsviljen hos de evangeliske kristne i Tyskland. De er ikke blitt innkrøkt i seg selv der nede. De har utsynet og bare lengter etter å kunne fortsette der de måtte slippe.

Et vitnesbyrd om dette er den *misjonslitteratur* som har sett dagens lys i Tyskland etter krigens slutt. Papirrasjoneringen er skyld i at denne litteratur ikke ruver mer kvantitativt. Målt kvalitativt er den imidlertid imponerende. Tysk misjonslitteratur i etterkrigsårene fortjener for så vidt en langt bredere omtale enn de skal få her.

Som man vil se, henter fire av bøkene sine emner fra India. Såvel Theodor Lorch som Friso Melzer er doctores theologiae og India-misjonærer. De har derfor meget av verdi å skrive om. Gossnerbiografien gir meget mer enn titelen antyder. Det er en lærd teologisk avhandling om mannen Gossner og hans teologi, men også om det misjonsselskap som bærer hans navn. Vi hører om selskapets historie i hjemlandet, men hovedvekten er lagt på å fremstille selskapets historie på feltet. Til slutt hører vi om frukten av denne virksomhet: den autonome evangelisk-lutherske kirke i Chota Nagpur og Assam. Forfatteren betoner i forordet at det har vært hans hensikt ikke bare å gi en kronistisk oppramsing av data og navn, men å skrive en virkelig vitenskapelig misjons*historie*. Videre har han lagt vinn på å nå fram til en *teologisk* forståelse av sitt emne.

Manuskriptet til denne avhandling var ferdig allerede 1941. Det var imidlertid ikke mulig å få trykt den da. I krigens siste dager

brente Det gossnerske misjonshus i Berlin, og dermed ble det arkivmateriale som avhandlingen bygde på, flammens rov. Følgelig er avhandlingen blitt den beste kilde som finnes for dette emne. På en tragisk måte er bokens verdi økt enormt. Boken vil naturligvis ha den største verdi for alle som er opptatt av Santalmisjonens historie. Skrefsruds innsats er omtalt på godt og vel én side i avhandlingen (under avsnittet om misjoner som har sin rot i Gossner-misjonen). Forfatterens kilde til Skrefsruds historie er Ivar Sæters Skrefsrudbiografi som i 1938 kom i tysk oversettelse i Stuttgart. Denne boken er som kjent nærmest en roman av mindre verdi som historisk kilde. Forfatteren burde heller ha bygd på W. F. Culshaws Skrefsrudbiografi i *International Review of Missions* for 1942. Formodentlig kjenner han ikke denne verdifulle artikkel.

Av stor interesse for norsk misjonshistorie er også verket om Hermannsburger-misjonens 100-årige historie. Da selskapets ene felt er i Natal (Zululand) og virksomheten her kom i stand ved formidling av vår egen H. P. S. Schreuder, vil dette jubileumsverket bli lest med stor interesse av norske misjonshistorikere.

Simons verk om Islam er et standardverk av største betydning. Det er ikke et såkalt «forutsetningsløst» studium av Islam: Det er en *teologisk*, en *missiologisk* religionshistorie. Det første hovedavsnitt: «Der Islam in Geschichte und Gegenwart» er delt i flg. kapitler: Muhammed — Fra Islams historie — Islams troslære — Filosofi — Mystikk — Rettslære — Sekter, ordener og reformbevegelser — Islams propaganda. Hvert av disse avsnitt har en rekke underavsnitt. Denne bokens første del omfatter halvparten av verket. Den annen del: «Die Weltmission der christlicher Kirche und der Islam» består bare av to kapitler: «Den kristne misjon blant muhammedanere» og «En sammenlikning mellom Kristendom og Islam». Endelig finner man litteraturhenvisninger, fortegnelse over Bibel- og Koran-henvisninger, person-, steds- og sakregister. Boken er en gullgruve for venner av misjon blant muhammedanere.

Mensching er en meget produktiv religionshistoriker. Han er ikke så utpreget *teologisk*, men hans tiltalende arbeider er likevel av stor misjonsteoretisk verdi.

På grunnlag av *årboken* skal jeg til slutt gi et lite riss av tysk-

evangelisk misjons stilling i dag. Jeg viser i den forbindelse til Walter Freytags artikkel i årboken: «Die deutsche evangelische Mission Ende 1950». Etter å ha gjennomgått situasjonen i detalj på hvert av de tyske feltene, konstaterer forfatteren at det har skjedd et stort frem-skrutt for tysk misjon de to siste år. Riktignok har man foreløpig måttet avskrive China der en tredjedel av den tyske misjonærstyrken arbeidet. Her er imidlertid tysk misjon i samme situasjon som alle andre. Ellers er det fire positive kjensgjerninger som man skal merke seg:

1. Tallet på de tyske feltene er steget de siste år. Arbeidsstyrken er økt. Eiendomsretten til en rekke institusjoner og bygninger er tilkjent tysk misjon igjen etterat krigstiden hadde skapt så mange floker på dette område.
2. Hva misjonærstyrken angår beløper den seg til 420—450 misjonærer i aktivt arbeid på de respektive felter. Dette er anselig når man tar i betraktning at China-misjonærene som er reist hjem, ikke er tatt med. Av denne styrken er 60 nyutsendt fra Tyskland, og 85 er gått til sitt arbeid direkte fra interneringsleirene.
3. Av stor betydning er de visitasreiser som hele syv tyske misjonsledere har kunnet foreta i 1950. Isolasjonen er brutt, og moderkirke og datterkirker er kommet hverandre nærmere. Det britiske kirkemisjonsselskap og Det lutherske verdensforbund har bekostet disse reisene.
4. Endelig kan nevnes at tysk misjon de siste år har gjort store frem-skrutt i retning av å overta ansvaret igjen etter å ha vært umyndiggjort fra krigsutbruddet. I 1949 besluttet Det internasjonale misjonsråd at all understøttelse til tysk misjon skulle fordeles under medvirken av Det tyske misjonsråd. Tyskerne setter stor pris på en slik tillit.

Viktigere er det at tysk misjon nå har fått høve til å bruke egne midler til sitt arbeid. Selv om de fremdeles er avhengig av fremmed hjelp, har de gjort et skritt i riktig retning. Hjemmearbeidet må derfor intensiveres da man nå kan se fram til den dag da all fremmed hjelp avvikles.

Endelig er det å nevne at forvaltningen av en rekke felter er tilbakeført fra Det lutherske verdensforbund til de respektive tyske selskaper.

Etter dette forstår vi at tysk misjon er i ferd med å innta sin gamle og tradisjonsrike plass på verdensmisjonsfeltet. Vi gleder oss med dem over dette.

Når det gjelder litteraturen, vil jeg til slutt bare nevne det gledelige i at tyskerne nå stort sett har forlatt bruken av gotiske bokstaver. Av de bøker som her er meldt, er 2 trykt med gotiske og 8 med latinske bokstaver. Det blir derved lettere for oss å lese. Mest gledelig er det fordi det vitner om at tyskerne vil arbeide seg vekk fra den nasjonalistiske linje som bruken av gotiske bokstaver betegner.